

دانشگاه هرمزگان

پردیس دانشگاهی قشم دانشگاه هرمزگان

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد "MA"

رشته مشاوره خانواده

عنوان

بررسی رابطه ی بین شیوه های فرزندپروری والدین با
هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه
شهر بندرعباس

استاد راهنما

دکتر مریم صادقی فرد

استاد مشاور

دکتر اقبال زارعی

نگارش

مجید رئیسی سرخونی

شماره دانشجویی : 894910015

بهار 1392

تقدیم به :

همسر عزیزم و پسران شیرینم امیرمحمّد و امیرعلی و به

روح پدر بزرگوارم که همیشه آرزوی جز موفقیت و سربلندی

من در زندگی و علم و دانش نداشت و مادر فداکارم که

همیشه دعاهایش بدرقه کارهایم است.

تقدیر و تشکر

به لطف و مرحمت الهی که سپاس و ستایش تنها مخصوص اوست انجام این پژوهش در رشته مشاوره خانواده را به پایان رساندم. جا دارد در این مجال از تمامی استادانی که امر آموزش و راهنمایی اینجانب در این دوره از تحصیلی را برعهده داشتند کمال تشکر را نمایم. همچنین لازم است تقدیر ویژه ای از **استادان گرانقدر سرکار خانم مریم صادقی فرد و جناب آقای دکتر اقبال زارعی** که امر راهنمایی و مشاوره انجام پایان نامه اینجانب را برعهده داشته اند و با راهنمایی ها و ارشادات راهگشای خویش زمینه انجام این پژوهش را فراهم ساختند تقدیر و تشکر نمایم ، توفیق روز افزون این اساتید بزرگوار را از خداوند متعال خواستارم.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین شیوه های فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه انجام گرفته است. در مطالعه اینگلبِگ^۱ و سجویرگ^۲ (2004) هوش هیجانی به عنوان یک توانایی کلی جهت سازگاری عاطفی و اجتماعی مطرح شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر بندرعباس تشکیل می دادند. نمونه آماری تحقیق متشکل از 400 نفر بود که از این تعداد 200 نفر دختر و 200 نفر پسر بودند که با شیوه نمونه گیری خوشه ای تصادفی انتخاب شدند. به منظور جمع آوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش از پرسشنامه های شیوه های فرزند پروری بامریند، هوش هیجانی شوت و نیز پرسشنامه سازگاری دانش آموزان دبیرستانی استفاده شد. پرسشنامه های شیوه های فرزندپروری توسط والدین دانش آموزان مورد پژوهش و پرسشنامه های هوش هیجانی و سازگاری توسط خود دانش آموزان تکمیل گردید. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده ی حاصل از اجرای پرسشنامه های تحقیق و آزمون فرضیه های تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج در این پژوهش نشان داد که بین شیوه ی فرزندپروری اقتدار منطقی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه معناداری ($p=0/03$) وجود دارد و بین شیوه های فرزندپروری والدین و هوش هیجانی نیز رابطه مثبت و معناداری در سطح ($p=0/01$) وجود دارد.

کلید واژه ها : شیوه های فرزندپروری، هوش هیجانی، سازگاری، دانش آموزان مقطع متوسطه

¹ Engelberg E

² Sjoberg L

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
-----	چکیده
فصل اول : کلیات تحقیق	
2-----	1-1- مقدمه
3-----	1-2- بیان مسأله
5-----	1-3- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
6-----	1-4- هدف های تحقیق
8-----	1-5- فرضیه های تحقیق
9-----	1-6- تعریف واژه ها و اصطلاحات
فصل دوم : پیشینه ی تحقیق	
12-----	2-1- پیشینه ی نظری
16-----	2-2- شیوه های فرزند پروری
19-----	2-3- نقش خانواده در تربیت فرزندان
23-----	2-4- هویت اجتماعی و فرهنگی فرزندان
30-----	2-5- نظریه اریکسون
31-----	2-6- الگوی زیگلمن
34-----	2-7- نگرش های فرزندپروری
35-----	2-8- شیوه های فرزندپروری بر اساس الگوی بامریند

- 36 ----- 2-8-1- والدین قاطع و اطمینان بخش (مقتدر منطقی)
- 37 ----- 2-8-2- والدین مستبد و دیکتاتور
- 40 ----- 2-8-3- والدین سهل‌گیر (آزادگذار)
- 41 ----- 2-9- خانواده سالم
- 47 ----- 2-10- اقتدار و نفوذ والدین در خانواده و فواید آن
- 53 ----- 2-11- طبقه اجتماعی و سبک فرزندپروری
- 54 ----- 2-12- فرهنگ و فرزندپروری
- 56 ----- 2-13- هوش هیجانی
- 61 ----- 2-14- تاریخچه هوش هیجانی
- 66 ----- 2-15- مدل های هوش هیجانی
- 71 ----- 2-15-1- مدل هوش هیجانی بار- آن
- 75 ----- 2-15-2- مدل هوش هیجانی دولویکس و هیگس
- 75 ----- 2-15-3- رابطه مدل‌های هوش هیجانی
- 76 ----- 2-16- تفاوت هوش هیجانی (EI) و هوش شناخت (IQ)
- 77 ----- 2-17- کاربردهای هوش هیجانی
- 79 ----- 2-18- دیدگاه مایر - سالووی در آموزش هوش هیجانی
- 81 ----- 2-19- سازگاری
- 82 ----- 2-19-1- سازگاری اجتماعی
- 84 ----- 2-19-2- خصوصیات افراد سازگار
- 87 ----- 2-20- پیشینه تحقیق

87 ----- 2-20-1 پژوهش های انجام شده پیرامون موضوع در خارج از کشور

90 ----- 2-20-2 پژوهش های انجام شده پیرامون موضوع در داخل کشور

فصل سوم : روش تحقیق

98 ----- 3-1 روش انجام تحقیق

98 ----- 3-2 جامعه آماری

98 ----- 3-3 نمونه آماری

99 ----- 3-4 ابزار گردآوری اطلاعات

102 ----- 3-5 شیوه اجرای پژوهش

103 ----- 3-6 شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم : یافته های تحقیق

105 ----- 4-1 اطلاعات توصیفی

107 ----- 4-2 بررسی فرضیه های تحقیق

فصل پنجم : نتیجه گیری

124 ----- 5-1 بحث

131 ----- 5-2 بحث و نتیجه گیری

133 ----- 5-3 پیشنهاد های تحقیق

136 ----- 5-4 محدودیت های تحقیق

138 ----- منابع

138 ----- منابع فارسی :

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول شماره 1-4: میانگین و انحراف معیار هوش هیجانی و مولفه های آن	105
جدول شماره 2-4: میانگین و انحراف معیار سازگاری و ابعاد آن	106
جدول شماره 3-4: میانگین و انحراف معیار شیوه های فرزندپروری	106
جدول شماره 4-4: ضریب همبستگی پیرسون شیوه های فرزند پروری والدین با سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه	107
جدول شماره 5-4: نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری عاطفی دانش آموزان	108
جدول شماره 6-4: نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری عاطفی دانش آموزان	109
جدول شماره 7-4: نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری با سازگاری عاطفی	109
جدول شماره 8-4: نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری اجتماعی دانش آموزان	110
جدول شماره 9-4: نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری اجتماعی دانش آموزان	110
جدول شماره 10-4: نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری با سازگاری اجتماعی	111
جدول شماره 11-4: نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری آموزشی دانش آموزان	112

- جدول شماره 4-12 : نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری آموزشی دانش آموزان 112
- جدول شماره 4-13 : نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری با سازگاری آموزشی 113
- جدول شماره 4-14 : ضریب همبستگی پیرسون شیوه های فرزند پروری والدین با هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه..... 114
- جدول شماره 4-15 : نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با عامل خوش بین /تنظیم هیجان در دانش آموزان 115
- جدول شماره 4-16 : نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری با عامل خوش بین /تنظیم هیجان در دانش آموزان 115
- جدول شماره 4-17 : نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری والدین با عامل خوش بین /تنظیم هیجان 116
- جدول شماره 4-18 : نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با عامل ارزیابی از هیجانات در دانش آموزان 117
- جدول شماره 4-19 : نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری با عامل ارزیابی از هیجانات در دانش آموزان 117
- جدول شماره 4-20 : نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری والدین با عامل ارزیابی از هیجانات در دانش آموزان 118
- جدول شماره 4-21 : نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با عامل مهارت های اجتماعی در دانش آموزان 119
- جدول شماره 4-22 : نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری با عامل مهارت های اجتماعی در دانش آموزان 119
- جدول شماره 4-23 : نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری والدین با عامل مهارت های اجتماعی در دانش آموزان 120

- جدول شماره 4-24 : نتایج رگرسیون بین شیوه های فرزندپروری والدین با عامل کاربرد هیجانات در دانش آموزان 121
- جدول شماره 4-25 : نتایج تحلیل واریانس مدل رگرسیون شیوه های فرزندپروری با عامل کاربرد هیجانات در دانش آموزان 121
- جدول شماره 4-26 : نتایج ضریب Beta شیوه های فرزندپروری والدین با عامل کاربرد هیجانات در دانش آموزان 122

فصل اول

موضوع تحقیق

1-1- مقدمه

تأثیر خانواده در رشد همه جانبه ی کودک از لحظه تولد آغاز شده و با قدرت و فراگیری خاصی آشکار می شود و در سراسر زندگی باقی می ماند. روابط صحیح و متعادل والدین و فرزندان یکی از عوامل موثر در سلامت و بهداشت روانی آنان است (گنجی، 1373).

در طی دو دهه اخیر مباحث مختلفی در ارتباط با رابطه والدین و فرزندان صورت گرفته است. سیر تحولات مهم علمی در شناسایی رفتار و عوامل و ویژگی های مختلف در ارتباط با رابطه والدین و فرزندان باعث شده که تمامی جنبه های زندگی خانوادگی افراد مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. از جمله مباحث اساسی در زمینه والدین و فرزندان شیوه های فرزندپروری است. شیوه های فرزندپروری والدین بر سراسر زندگی فرزندان تأثیرگذار هستند و تقریباً می توان گفت تمامی جنبه های زندگی فرزندان را تحت شعاع خود قرار می دهند. از جمله این عوامل سازگاری و هوش هیجانی فرزندان است (پورافکاری، 1384).

هوش هیجانی به کنش های هیجانی و عاطفی افراد مربوط می شود و بسیاری از مهارت های فردی افراد را تحت تأثیر قرار می دهد. هوش هیجانی به معنی شناخت عواطف خود و دیگران است تا بتوانیم بر اساس آن رفتاری مبتنی بر اخلاق توأم با وجدان اجتماعی داشت. هوش هیجانی یعنی احساسات خود و دیگران را به خوبی شناخته و آن را هدایت نمود. افراد با هوش هیجانی بالا می توانند موازنه منطقی میان عواطف و عقل به وجود آورند. آن ها روحیه دهنده هستند، هدایت کنند خوبی هستند و در افراد احساس خوبی نسبت به خودشان به وجود می آورند تا احساس ارزشمندی کنند. هیچ کس با دنباله روی از افراد با هوش هیجانی بالا

چیزی را از دست نمی دهد ، این افراد به دلیل اینکه با خودشان صادق بوده و از خودشناسی بالائی برخوردارند ، همیشه دارای اعتماد به نفس قوی هستند(برجعی، 1368).

سازگاری را می توان به حیطة های مختلفی تسری داد و در جنبه های مختلف رفتار آدمی آن را محاسبه نمود. سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه سه حیطة عمده و اساسی را شامل می شود که سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی هستند. همانطور که قبلاً گفته شد شیوه های فرزندپروری والدین می تواند در ابعاد مختلفی از زندگی افراد تأثیرگذار باشد که سازگاری از جمله ابعاد فراگیر و اساسی افراد است(گنجی، 1373).

1-2- بیان مسأله

منظور از شیوه های فرزند پروری روش هایی است که والدین در تربیت فرزندانشان به کار می برند (برجعی، 1368). ماینروسینت¹ (1997) شیوه فرزند پروری را مجموعه ای از رفتارها ی به هم پیوسته می داند که تعامل کودک، والد را روی طیف خاصی نشان می دهد و تعامل فراگیر را ایجاد می کند (یوسفی، 1382).

هوش هیجانی، جدیدترین تحول در زمینه فهم رابطه میان تعقل و هیجان است و از آن به عنوان ماشه چکان یک انقلاب بزرگ در زمینه ارتقای بهداشت روانی یاد می شود. در واقع مفهوم هوش هیجانی، یک حیطة چند عاملی از مجموعه مهارت ها و صلاحیت های اجتماعی است که بر توانایی های فرد برای تشخیص درک و مدیریت هیجان، حل مسأله و سازگاری تأثیر می

¹-Mainrosint

گذارد و به طرز مؤثری فرد را با نیازها، فشارها و چالش های زندگی سازگار می کند(صفوی و همکاران، 1387).

گلمن^۱ و همکارانش (1999) هوش هیجانی را مجموعه ای از توانایی ها مانند خودآگاهی، همدلی، خودنظم بخشی، انگیزش خود و مهارت های اجتماعی تعریف کرده اند(واتکین^۲، 2000). در مطالعه اینگلبگ^۳ و سجویگ^۴ (2004) هوش هیجانی به عنوان یک توانایی کلی جهت سازگاری عاطفی و اجتماعی مطرح شده است. سازگاری عاطفی را می توان شامل سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیت ها و افکار دانست. به عبارت دیگر، سازگاری عاطفی یعنی مکانیزم هایی که توسط آن ها، فرد ثبات عاطفی پیدا می کند و سازگاری اجتماعی شامل سازگاری فرد با محیط اجتماعی خود است که این سازگاری ممکن است با تغییر دادن خود و یا محیط به دست آید (پورافکاری، 1384).

چان^۵ (2005) بیان داشته به طور کلی سازگاری موفقیت آمیز افراد بسته به عملکرد یکپارچه توانش های هیجانی دارد. در واقع هوش هیجانی در پرورش سازگاری با تجارب و حوادث استرس زای وقوع یافته، پیشبینی اهداف مطلوب در آینده و نیز سازگاری با استرس های مزمن نقشی اساسی دارد(چان، 2005).

بامریند^۶ (1992) گاتمن و دیکلایر^۱ (1997) معتقدند که فرزند پروری مطلوب حیاتی است. برخی معتقدند که تنها چیزی که برای اکثر فرزندان لازم است یک محیط متوسط قابل پیش

¹ Golman

² Watkin

³ Engelberg E

⁴ Sjoberg L

⁵ - Chan

⁶ - Baumrind

بینی است. عده ای هم عقیده دارند که والدین برای رشد فرزندان هیچ گونه اهمیت اساسی ندارند (ماریس^۲، 1998).

این تحقیق نیز به دنبال این خواهد بود که در راستای بررسی ها و تحقیقاتی که انجام شده رابطه شیوه های فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس را مورد بررسی قرار دهد. در واقع این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این پرسش اساسی است که آیا شیوه های فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه رابطه دارد؟.

1-3- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

در نظام آموزشی ما این مشکل وجود دارد که صرفاً بر توانایی تحصیلی تأکید می شود و هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان، یعنی مجموعه ای از صفات که بی اندازه در سرنوشت افراد اهمیت دارند، نادیده انگاشته می شود. چرا که توانمندی ها و شایستگی های اجتماعی و هیجانی از عوامل تعیین کننده ی تأثیر گذار بر سازگاری آموزشی محسوب می شوند.

در مطالعات بسیاری هوش هیجانی و سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی به عنوان مهم ترین و قدرتمندترین عوامل تأثیرگذار بر سازگاری و رشد دانش آموزان و نوجوانان شناخته شده است. با توجه به مطالعات انجام شده که مبین نقش و اهمیت هوش هیجانی در شئون مختلف زندگی اعم از تحصیل، محیط اجتماعی و سلامت روانی می باشد و از طرفی نیز والدین به عنوان عواملی که تأثیری بس شگرف در تربیت فرزندان دارند، ضرورت دارد تا رابطه بین شیوه های

¹-Gatman,diklayer

² - Mareis

فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه به عنوان افرادی که در دوره نوجوانی زندگی خود قرار دارند و در مواجهه با پدیده های گوناگون مختص شرایط سنی خود هستند پرداخته شود (ماریس، 1998).

نظام آموزشی ما هنوز بر بهره هوشی (IQ) و سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی تاکید نموده و نقش و جایگاه هوش هیجانی و سازگاری در حوزه تعلیم و تربیت کم رنگ می باشد. لذا این پژوهش باهدف بررسی رابطه شیوه های فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری در دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس انجام گرفته است.

نتایج این تحقیق می تواند مورد استفاده والدین، مشاوران و برنامه ریزان مسائل خانواده به عنوان افراد درگیر و موثر با مسائل نوجوانان و آینده سازان جامعه قرار گیرد.

1-4- هدف های تحقیق

هدف کلی :

تعیین رابطه ی شیوه های فرزندپروری والدین با هوش هیجانی و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس.

اهداف جزئی :

علاوه بر هدف کلی، اهداف جزئی زیر نیز مد نظر خواهند بود.

1- تعیین پیش بینی شیوه های فرزندپروری والدین با سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس.

1-1- پیش بینی سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزندپروری والدین.

1-2- پیش بینی سازگاری عاطفی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزند پروری والدین.

1-3- پیش بینی سازگاری آموزشی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزند پروری والدین.

2- تعیین پیش بینی شیوه های فرزند پروری والدین با هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس.

2-1- پیش بینی خوش بینی/ تنظیم هیجان در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزندپروری والدین.

2-2- پیش بینی ارزیابی از هیجانات در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزندپروری والدین.

2-3- پیش بینی مهارت های اجتماعی در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزندپروری والدین.

2-4- پیش بینی کاربرد هیجانات در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس از طریق شیوه های فرزندپروری والدین.

1-5- فرضیه های تحقیق

1- بین شیوه های فرزندپروری والدین و سازگاری دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس رابطه وجود دارد.

1-1- شیوه های فرزندپروری والدین پیش بینی کننده سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

1-2- شیوه های فرزند پروری والدین پیش بینی کننده سازگاری عاطفی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

1-3- شیوه های فرزند پروری والدین پیش بینی کننده سازگاری آموزشی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

2- بین شیوه های فرزند پروری والدین و هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس رابطه وجود دارد.

2-1- شیوه های فرزندپروری والدین پیش بینی کننده عامل خوش بینی/ تنظیم هیجان در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

2-2- شیوه های فرزندپروری والدین پیش بینی کننده عامل ارزیابی از هیجانان در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

2-3- شیوه های فرزندپروری والدین پیش بینی کننده عامل مهارت های اجتماعی در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

2-4- شیوه های فرزندپروری والدین پیش بینی کننده عامل کاربرد هیجان‌ها در هوش هیجانی دانش آموزان مقطع متوسطه شهر بندرعباس هستند.

1-6- تعریف واژه ها و اصطلاحات

شیوه های فرزندپروری

تعریف مفهومی : منظور از شیوه های فرزند پروری روش هایی است که والدین در تربیت فرزندانشان به کار می برند (برجعی، 1368). ماینروسینت¹ (1997) شیوه فرزند پروری را مجموعه ای از رفتارها ی به هم پیوسته می داند که تعامل کودک، والد را روی طیف خاصی نشان می دهد و تعامل فراگیر را ایجاد می کند (یوسفی، 1382).

تعریف عملیاتی: شیوه های فرزندپروری والدین در این تحقیق، شیوه های آزادگذاری، استبدادی و اقتدار منطقی والدین است که از طریق نمرات پرسشنامه شیوه های فرزندپروری بامریند² (1973) به دست می آید.

هوش هیجانی

تعریف مفهومی : از توانایی شما برای اکتساب و به کار گیری دانش به دست آمده از احساسات خودتان و احساسات دیگران به منظور دستیابی به موفقیت بیشتر و بهره‌مندی از زندگی کاملتر (نوابی نژاد، 1370).

تعریف عملیاتی : منظور نمره است که دانش آموزان از پرسشنامه هوش هیجانی شوت و همکاران (1998) کسب می کنند.

¹-Mainrosint

² . Baumrind